

výživu poskytl. Posuzuje-li se věc s tohoto právního hlediska, nutno souhlasiti s názorem odvolacího soudu, že zasoba šatstva, kterou nižší soudy u Jiřiny B-ové zjistily, ani zdaleka nezůstává za mezemi vytýčenými §em 139 obč. zák. pro slušnou výživu, že šatstvo, žalobkyní dodané, nelze v tomto smyslu míti za přiměřené, nýbrž za přepychové, žalovaný proto nebyl podle zákona (§u 139 obč. zák.) povinen, je dceři pořídit, a tudíž není ani podle §u 1042 obč. zák. povinen, žalobkyni na ně vynaložený náklad hraditi. Stejně správně posoudil odvolací soud příkaz žalovaného daný žalobkyni při dřívější objednávce telefonicky, by dceři dobře posloužila. Výklad, který mu dává dovolání, přiči se zřejmě vykládacímu pravidlu §u 914 obč. zák. Mimo to měla okolnost, že při sporné objednávce nedošlo k obdobnému projevu otcova souhlasu, jako při první, býti žalobkyni podnětem k pochybnostem, zda tu vůbec je, a bylo by bývalo proto jen samozřejmou opatrností (§ 1297 obč. zák.). kdyby si žalobkyně o něm byla opatřila přímým dotazem u žalovaného plné jistoty. Opomenuvši toho, nemůže následky své neprozíravosti svalovati na žalovaného.

Čís. 4814.

Pokud z nesprávné přípovědi peněžního ústavu, že nabízené vlastní akcie jsou bezpečné a výhodné, lze dovozovati neplatnost kupu akcií podle §§ů 870 a 871 obč. zák.

S hlediska §u 870 obč. zák. nezáleží na tom, zda omyl týkal se podstatného kusu smlouvy.

Ustanovení §u 871 obč. zák. nepředpokládá obmyslnost druhé strany. Stačí, že v čase smlouvy omyl objektivně zde byl.

(Rozh. ze dne 17. března 1925, Rv I 150/25.)

Žaloba Antonie D-ové, by bylo proti bance Č. zjištěno, že kupní smlouva uzavřená dne 27. července 1922 o 147 akciích žalované banky za 67.230 Kč mezi žalovanou bankou a Josefem D-em jménem žalující strany Antonie D-ové jest neplatnou, že žalovaná banka jest povinna vrátiti žalobkyni 67.230 Kč s 5% úroky z prodlení proti vydání 147 akcií žalované banky a proti navrácení 4410 Kč vyplacených z důvodu dividendy za tyto akcie za rok 1922, byla o b ě m a n i ž š í m i s o u d y zamítnuta.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozsudky obou nižších soudů a vrátil věc soudu prvé stolice, by ji znovu projednal a rozhodl.

D ů v o d y:

Žalobkyně uplatňuje neplatnost kupní smlouvy z důvodu lstivě vyvolaného neb aspoň druhou stranou způsobeného omylu podle §§ 870, 871 obč. zák. Podle skutkového zjištění nižších soudů byl manžel žalobkyně Josef D., když chlél dne 27. července 1922 jménem své manželky uložit na její dvě vkladní knížky u žalované banky po 37.000 Kč, přemluven prokuristou žalované banky, by koupil 147 akcií této banky v ceně 67.230 Kč (v tehdejším kursu po 457 Kč), prokurista ujišťoval

Josefa D-a, že akcie zaručují 7%ní zúročení jistiny a že je to uložení jistiny skutečně bezpečné a výhodné; Josef D. po delším váhání uzavřel kup jménem své manželky s podmínkou, že banka písemně zpraví žalobkyni o bezpečnosti a výhodnosti svých akcií; banka skutečně několik dní později dopisem ze dne 31. července 1922 oznámila žalobkyni, že vyplácela za minulý rok dividendu 30 Kč za jednu akcii, že to značí 7miprocentní zúročení, že žalobkyně získává ještě úrok od 1. ledna 1922 a že je to pro ni »skutečně bezpečné a výhodné uložení kapitálu«; žalobkyně tento dopis mlčky přijala. Podle dalšího skutkového zjištění nižších soudů byl tehdejší kurs akcií banky 457 Kč, udržel se na této výši ještě měsíc, ale pak začal klesati, činil dne 28. února 1923 již jen 444 Kč a klesl do 20. dubna 1923 až na 401 Kč. Podle přiznání žalované banky v dovolací odpovědi přestaly býti její akcie koncem dubna 1923 předmětem bursovního obchodu. Podle výpovědi svědka Josefa D-a pokusil se tento již v říjnu 1922 u prokuristy banky a pak zase v květnu 1923 u ředitele žalované banky o zrušení kupu z obavy před znehodnocením akcií, ale byl zástupci banky uklidňován, že nemusí mítí obav. V tomto směru zjistil první soud, že Josef D. v říjnu 1922 marně se pokusil o zrušení kupu. Nesporno jest konečně, že banka vyplatila za rok 1922 dne 19. března 1923 žalobkyni dividendu 4410 Kč, kterou tato přijala. Jde nyní o otázku, zda a pokud v tomto ději obsaženy jsou zákonné předpoklady pro relativní neplatnost smlouvy buď podle §u 870 nebo podle §u 871 obč. zák. Onen předpis týká se lstivého vyvolání projevu vůle jednoho smluvníka druhým smluvníkem a má za následek relativní neplatnost smlouvy, třeba by omyl, tím způsobený, nebyl podstatným, jak bude ještě dále rozvedeno. Druhý předpis týká se t. zv. »podstatného omylu« t. j. nesouhlasu obsahu projevené vůle s tím, co chtělo býti projevováno, a prohlašuje za podstatný omyl, týká-li se nesouhlas hlavní věci, nebo týká-li se jejích podstatných vlastností, k nimž úmysl směřoval a byl projeven. O omylu v předmětu nemůže tu býti řeči. Naproti tomu nelze souhlasiti s právním posouzením odvolacího soudu a jest v tom směru opodstatněn dovolací důvod §u 503 čís. 4 c. ř. s., že jest tu prý vyloučen i omyl o podstatné vlastnosti předmětu a že jde jen o omyl v pohnutce na straně žalobkyně, který podle §u 901 obč. zák. na platnost smlouvy vlivu mítí nemohl. V tomto směru dlužno podržeti na mysli jednotlivosti tohoto případu, totiž že Josef D. chtěl uložiti peníze své manželky na její vkladní knížky u banky, že vkladní knížky byly dotýčnými zápisy již vyplněny, ale že pak byl Josef D. zástupcem banky přemluven, aby koupil akcie a že byl ujišťován, že kapitál bude bezpečně a výhodně uložen. Dlužno dále podržeti na mysli, že Josef D. váhal, a že kladl za podmínku, aby banka své ústní přípovědi také písemně jeho manželce oznámila. To se stalo a splněním této podmínky stala se ovšem smlouva hotovou. Tím však není ještě rozhodnuta otázka platnosti smlouvy následkem přihodivšího se snad podstatného omylu. Z celého děje jde jasně na jevo, že zmocněnec žalobkyně chtěl uložiti peníze své manželky v akciích banky právě tak bezpečně, jakoby tomu bylo při vkladu na knížky, ale co do výtěžků výhodněji; obsah vůle nutno v tomto případě posuzovati podle osoby zástupcovy a tento obsah projevené vůle směřoval ke koupi akcií určitých vlastností, totiž akcií tak bezpečných, že na jistinu ztráty utrpěti nemůže, a že na výtěžcích

získá více, než by činily úroky ze vkladu. A v tomto směru byla mu dána ústně a jeho manželce písemně přípověď banky. Banka neomezila se tedy v tomto případě jen na vychvalování neb doporučování svých akcií, nýbrž připověděla určité jejich vlastnosti. Z toho jde, že »bezpečnost a výhodnost« měly býti podle úmyslu zmocněnce žalobkyně podstatnými vlastnostmi koupených akcií, že jen za tohoto předpokladu učinil projev vůle toho obsahu, že akcie kupuje, a že tedy případný jeho omyl týkal by se podstatné vlastnosti koupené věci. Dlužno dále zkoumati, pokud k případnému podstatnému omylu byl druhou stranou dán podnět. I tuto otázku jest pro projednávání případ zodpověděti kladně. Obě strany kladou důraz na okolnost, zda prokurista žalované banky vnucoval Josefu D-ovi akcie proti svému lepšímu přesvědčení, zda tedy jednal lstivě. Toho by bylo třeba pro neplatnost podle §u 870 obč. zák., nikoli však pro neplatnost smlouvy podle §u 871 obč. zák., neboť ochrana důvěry toho, kdo projev vůle činí, nebo přijímá, nijak nezávisí na zavinění nebo nezavinění odpůrcově, dal-li tento k omylu podnět (viz také motivy k §u 871 obč. zák. str. 257). V té příčině bylo by lhostejno, zda prokurista subjektivně jednal bezelstně či oomyslně, když akcie vychvaloval. Kdyby byl jednal lstivě, byla by smlouva již podle §§ 870 a 874 obč. zák. relativně neplatnou, i kdyby nešlo o omyl podstatný podle §u 871 obč. zák., a i kdyby šlo jen o omyl v pohnutce, pokud jen tato byla by bývala pro vůli rozhodnou (viz motivy str. 258 na konci). Jest tedy pro použití §u 871 obč. zák. lhostejnou skutečnost, že si prokurista sám roku 1923, když již akcie banky klesaly, ještě 20 kusů akcií koupil, neboť z toho možno usuzovati jen na jeho subjektivní bezelstnost, která — jak již řečeno — nerozhoduje. Tato skutečnost mohla by přijíti v úvahu jen při případném zkoumání lstivosti zástupce banky. I kdyby však šlo jen o neplatnost podle §u 871 obč. zák., bylo by nezbytně nutno, by tu omyl byl objektivně v době uzavření smlouvy. Neboť, kdyby majetkový stav banky v době uskutečněního prodeje akcií byl opravdu odpovídal tehdejší jejich kursovní hodnotě bez jakýchkoliv postranních bursovních vlivů, nebylo zde vůbec omylu v podstatné vlastnosti akcií, omyl nemohl býti směrodatným pro obsah projevené vůle kupitelovy a šly by pozdější změny ovšem na jeho vrub jako náhoda, udávší se v jeho majetku (§ 1311 obč. zák.). Z ústní i písemní přípovědi banky nelze totiž nijak usuzovati, že by banka byla chtěla pro všechnu budoucnost, nebo aspoň pro dobu promlčení (§ 1487 obč. zák.) převzít záruku za to, že akcie v ceně neklesnou a že i z takového budoucího poklesu chtěla býti práva, nýbrž jen, že chtěla připověděti, že podle poměrů v době prodeje bursovní a prodejní cena akcií představuje jejich skutečnou cenu, založenou v majetkových poměrech banky. Zda tato přípověď opravdu měla podklad ve skutečných poměrech banky a v případě záporném, zda zástupce banky lstivě přikládal akciím vlastnosti, kterých neměly, o tom chybí nutná skutková zjištění v rozsudcích nižších soudů, ačkoli strany v tom směru potřebný skutkový i průvodní přednes učinily. Žalobkyně tvrdila již v žalobě a nabízela o tom důkazy, že banka již v době prodeje akcií byla v neutěšené finanční situaci, že vnucovala svým vkladatelům vlastní akcie, by poplávkou po nich byla sestupní tendence na burse zadržována, a že tyto poměry, tehdy již existovavší, vyšly na jevo na počátku roku 1923. Žaloba tvrdí dále ještě, a nabízí o tom důkaz,

že tento stav banky byl jejím činovníkům znám. V tomto přednesu sluší shledávati uplatnění relativní neplatnosti smlouvy buďsi podle §u 870 obč. zák. neb aspoň podle §u 871 obč. zák. Naproti tomu popřela žalovaná banka ony údaje, tvrdíc naopak a nabídnuvši o tom důkazy, že napotomní pokles jejích akcií byl jen přechodného rázu a že nebyl odůvodněn majetkovým stavem banky. Tím popřela banka tvrzení žalobkyně, že akcie v době prodeje neměly slíbených vlastností a že její zástupce jednal lstivě, a nabídla o tom sama odvod. Pokud jde o otázku břemene průvodního v tomto případě, stihá zajisté žalobkyni, neboť na ní jest, by dokázala všechny skutečnosti, na nichž žalobní nárok zakládá, tedy také skutečnosti, z nichž odvozuje lstivost druhé strany, nebo aspoň svůj omyl co do podstatných vlastností akcií. Jakoby žalobkyně ve případě žaloby ze správy byla musila dokázati nedostatek slíbených vlastností akcií již v době jejich dodání (§§ 922, 923 a 932 obč. zák.) musí totéž dokázati i při žalobě o neplatnost smlouvy podle §§ 870 a 871 obč. zák., při čemž ovšem odvod žalované je přípustným. Bude tedy nutno ony sporné okolnosti zjistiti a proto právem vytýkalo odvolání a vytýká dovolání žalobkyně, že v těchto směrech zůstalo řízení nižších soudů kusým, takže dovolací důvod §u 503 čís. 2 c. ř. s. jest opodstatněn. Ježto onen nedostatek zasahuje až do řízení v první stolici, bylo postupovati podle §u 510 c. ř. s. Naproti tomu nelze přikládati rozhodné váhy okolnostem, na které nižší soudy důraz kladly, totiž a) že tehdejší kurs akcií odpovídal kupní ceně a udržel se ještě měsíc, neboť správně dovolání poukazuje k tomu, že kurs na burse neodpovídá vždy hospodářským poměrům akciového podniku a hodnotě cenného papíru; b) že kupitelka i její manžel sledovali kursy a mohli se uchrániti vyšší škody zcizením akcií, neboť tím by akciím na ceně nebylo přibýlo a byla by se škoda jen na jiného přesunula; to by bylo šlo na vrub kupitelky jen tehdy, kdyby v čas koupě nebyla bývala v omyl uvedena; c) že prý šlo o papíry spekulací, neboť i kdyby tomu tak bylo — čemuž však nelze bezvýhradně přisvědčiti — zajišťovala se kupitelka přípovědí banky toho obsahu, že její akcie jsou bezpečné a výhodné; d) že kupitelka přijala dne 19. března 1923 dividendu za rok 1922, neboť již před tím se pokoušela, kup zrušiti, a mimo to přijatá dividendu odpovídala slibům jí učiněným (asi 7% ní zúrokování jejího kapitálu). Naproti tomu jest přisvědčiti názoru nižších soudů, že nebylo třeba znaleckého důkazu pro posouzení otázky, zda přemlouvání nezkušené osoby, která chtěla uložit peníze na úrok, k tomu, by místo vkladu koupila akcie, jest jednáním, přičicím se dobrým mravům, neboť posouzení této otázky jako otázky právní náleží soudům. Pokud by zástupce banky omezil se jen na chválení a doporučování akcií, třeba vlastních, nebylo by v tom nic nemravného a pokud by byl za zvláštních poměrů shora uvedených jednal proti lepšímu přesvědčení, byl by dal lstivý podnět k uzavření smlouvy podle §u 870 obč. zák., jak již shora bylo doličeno.

Čís. 4815.

Byl-li pojistník agentem pojišťovny uveden v omyl o podstatném bodu smlouvy, jde to na účet pojišťovny, třebaš na tiskopísech pojišťovny bylo vytčeno, že agent platí za pojistníkovu zmocněnce.

(Rozh. ze dne 17. března 1925, Rv I 174/25.)